

Kurdistan an deiz o tarzhañ

Irak, Iran, Siria ha Turkia. Setu anv peder bro a glever keleier diwar o fenn ingal. Ha diwar dremen, ur wechig an amzer, e klever ivez anv eus ar Gurded. Gant ar pezh a c'hoarvez er Stadoù m'emaint o vevañ ez eus marteze ur chañs istorel gant ar Gurded da vont war-zu muioc'h a frankiz koulskoude.

rannet etre peder Stad e vev ar Gurded. Etre trizek hag ugent milion a Gurded a vev e Turkia, etre pemp ha c'hwec'h milion en Iran, etre pevar ha pemp milion en Irak hag e-tro daou vilion e Siria. Goude ar Brezel-bed Kentañ e oa bet rakwelet sevel ur stad kurd gant Feur-emglev Sèvres, diwar dîsmantroù an impalaeriezh otoman bet kaset da netra. Met n'eo ket e-giz-se e c'hoarvezas an traoù a-benn ar fin. Ne oa ket interest ar Saozon a oa Irak en o gwardoniezh nag ar C'hallaoued ganto ar memes kefridi evit Siria ha Liban. E 1923 e rannas Feuremglev Lausanne ar Reter-kreiz e meur a Stad en un doare a rae fae war gwir ar Gurded da gaout o Stad dezho.

Gwashoc'h c'hoazh, adalek 1923 e Turkia, e tiazee Mustafa Kemal e c'halloud war nac'hidigezh, pa n'eo ket lazhadeg evit a sell ouzh an Armenianed, ar pobloù n'int ket turk. Dispac'h gall 1789 a gemere da skouer.

Ne baouezas ket ar Gurded da stourm evit o frankiz avat. Evel-se da skouer e voe embannet ur republik dizalc'h berrbad gant Kurded Iran e Mahabad, etre 1946 ha 1947.

EMREN EN IRAK

Hiziv an deiz, pa vezer en Erbil, kêr-benn rannvro emren Kurdistan en Irak, en em gaver en ur gêr birvilh enni. E kement lec'h zo e vez savet tiez, gourstalioù ha letioù

nevez. Gant an emrenerezh hag ar surentez a gaver er rannvro ez eus dispaket un ekonomiezh nevez hag a zesach tud eus Irak a-bezh, met ivez labourerien eus India, marc'hadourien eus Turkia pe paotred an arc'hant eus Liban.

Pa oa bet aloubet Irak e 2003 o doa gallet an emsavidid gurd, ar peshmerga, tapout armoù a-walc'h da ziframmañ emrenerezh o zachenn, gant harp an Amerikaned a viras ouzh nijerezioù Saddam Hussein da dremen en oabl Kurdistan ar gevred. E 2005 e voe anavezet ez ofisiel ar statud a rannvro emren gant Bonreizh nevez Irak. Evel-just e lakaas kement-mañ Kurded ar Stadoù all d'en em soñjal. Kalz a bouez he deus kemeret al lodenn eus Kurdistan zo en Irak evit an holl Gurded e forzh peseurt Stad e vefent o chom.

Bec'h a sav c'hoazh e Kirkouk avat. En amzer ar strollad Baath e oa bet klasket arabekaat ar muiañ ar gwellañ an takad-se. Ret eo lavaret e kaver ennañ 10% eus hidrokarbidennoù ar vro. Un 300 000 Kurd benak zo bet skarzhet ha lakaet ez eus dont Arabed en o flas. Anv a oa bet graet a ozañ ur referendom e 2007 evit gouzout ha lakaet e vefe Kirkouk er rannvro emren pe get. N'eo ket bet aozet c'hoazh avat ha stegn eo an traoù etre ar velestradurezh hag ar polis, Kurded enno dreist-holl hag ar boblañs turkmen hag arab. Bresk e chom eta berzh ar rannvro emren. Trawalc'h e vefe d'an traoù tarzhañ e takad Kirkouk evit kas ekonomiezh ar rannvro emren d'an traoñ.

PERZH AR GURDED E SIRIA

E-tro ar bloavezhioù 2000 e oa bet stourmet a-enep ar PKK¹ gant gouarnamant Siria ha skarzhet Öcalan² a oa bet harzet e Kenya m'en doa kavet bod gant tud eus surentez Turkia. Kilet o doa ar stourmerien e menezioù Kandil e biz Irak. Cheñchamant bras zo deuet gant an dispac'hioù arab. Adalek dibenn 2011 e tiskennas brezelourien ar PKK/PYD e norzh Siria, a reont Kurdistan ar reter anezhañ. E-kerzh hañv 2012 ne oa ket mui gouarnamant Siria evit kontrolliñ tiriad ar Stad en e bezh ha gallout a reas ar PYD lakaat e grog war kêrioù. Goude ar pezh a oa c'hoarvezet en Irak e oa peadra aze da lakaat gouarnamant Turkia nec'hetoc'h c'hoazh. Seul vui m'eo deuet a-benn kostezennoù disheñvel ar Gurded d'en em glevet koulz war an dachenn bolitikel ha milourel ha da sevel "Kuzul meur Kurdistan."

An traoù a c'hallfe trenkañ etre ar Gurded hag emsavidid Siria a-hend-all. Meur a grogad zo bet c'hoazh en Afrin pe en Alep. Ma teufe ar PKK-PYD da vezañ mestr war takad kurd Siria en em adkavfe tapet etre Turkia en norzh hag emsavidid Siria er Su.

AN TRAOÙ O CHEÑCH E TURKIA

Buan e cheñch an traoù e Turkia avat. E deroù 2013 e oa bet gouezet e oa kendivizoù etre Öcalan ha servijoù kelaouiñ

© fotostory

Kurded o lidañ Newroz ("deiz nevez"), ur fest hengounel meur, d'an 21 a viz Meurzh 2013 e Diyarbakir.

turk. Pedet e oa bet kannaded Breujoù Turkia da vont da welet Öcalan en e garc'har kement ha diskouez e oa mennet gouarnamant Turkia da gevraouiñ. D'an 9 a viz Genver 2013 e oa bet lazhet teir stourmerez eus ar PKK e Pariz. Lakaat ar c'hendivizoù da c'hwitañ e oa ar pal moarvat.

Met kreñvoc'h eo bet youl ar Gurded da vont war-zu ar peoc'h ha d'an 21 a viz Meurzh, deiz ar Bloaz Nevez kurd, e oa bet lennet ul lizher skrivet gant Öcalan dirak un engroez e Diyarbakir e biz Turkia, ma embanne "dibenn ar stourm armet". Goulenn a rae ivez digant brezelourien ar PKK kuitaat tiriad Turkia ha rentañ o armoù. En eskemm e ouestle gouarnamant Turkia lemel al lezennoù enep spon-touriezh, reiñ frankiz er vuhez foran hag er vuhez relijiel, aotren implij ar yezh... An diaez m'eo da vistr kentañ Turkia dre-vras a c'hall displegañ perak ez eo aet gant an hent-se. Kalzik douetañs a sav e Kurded ar c'hornôg er mare-mañ avat.

Dalc'het o deus int d'o ger. Gortoz a reont e rafe kemend-all gouarnamant Turkia ha n'eo ket, er c'hontrol, sevel kazarnioù nevez en takad kurd.

UN EMSKIANT VROADEL

Diaes eo gouzout penaos e troio an traoù e pep hini eus peder Stad ar Reter-kreiz. Un dra a c'haller merzout avat : ganet ez eus ur gwir emskiant vroadel etre ar Gurded, ha dizistro eo kement-se. Ret e vo d'an holl nerzhioù derc'hel kont eus an dra-se.

Olier ar Mogn

1. PKK : Strollad labourerien Kurdistan (e kurdeg: *Partiya Karkerên Kurdistan*), krouet e 1978 gant Abdullah Öcalan, zo ur strollad milourel dizalc'hour eus Kurdistan Turkia. Oberiant eo dreist-holl e Turkia, Siria, Iran ha muioc'h-mui en Irak.
2. Abdullah Öcalan : unan eus krouerien ar PKK e 1978, e Kurdistan Turkia. Serret e oa bet Öcalan e Nairobi e 1999 gant servijoù surentez Turkia. En toull-bac'h emañ bepred. Kondaonet e oa bet d'ar marv da gentañ, dilezet eo bet ar boan a varv gant Stad Turkia abaoe.

An nerzhioù politikel ha milourel

Turkia : Strollad evit ar peoc'h hag an demokratelezh (BDP) gant un ugent kannad bennak. Tost eo ouzh Strollad labourerien Kurdistan (PKK).

Irak : Anavezet eo Kurdistan Irak evel un unanenn bolitikel kevreadel gant bonreizh ar Stad. Daou strollad bras a gaver eno : Strollad demokratel Kurdistan renet gant Massoud Barzani, hag a zo ivez prezidant ar rannvro ; Unaniezh vrogarour Kurdistan renet gant Jalai Talabani, hag a zo ivez prezidant Irak.

Siria : Strollad demokratel an unaniezh (PYD), tost ouzh ar PKK, eo ar strollad kreñvañ. Ur C'huzul broadel kurd tost ouzh Barzani a zo ivez, ennañ 16 strollad politikel. Asambles gant ar PYD ez eo bet savet Kuzul meur Kurdistan.

Iran : E 1945 e oa bet savet Strollad demokratel Kurdistan Iran (PDKI). Gwanaet kalz eo bet avat. Abaoe 2004 ez eus bet savet un aozadur armet liammet gant ar PKK, ar Strollad evit ur vuhez dizalc'h e Kurdistan (PJAK).